

Πρόβλημα,
ὅπερ Ἀρχιμήδης ἐν ἐπιγράμμασιν εὐρών τοῖς ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ περὶ ταῦτα πραγματευομένοις ζητεῖν ἀπέστειλεν
ἐν τῇ πρὸς Ἐρατοσθένην τὸν Κυρηναῖον ἐπιστολῇ.

Πληθὺν Ἡελίοιο βοῶν, ὦ ξεῖνε, μέτρησον
φροντίδ' ἐπιστήσας, εἰ μετέχεις σοφίης,
πόσση ἄρ' ἐν πεδίοις Σικελῆς ποτ' ἐβόσκετο νήσου
Θρινακίης τετραχῇ στίφεια δασσαμένη
χροίην ἀλλάσσοντα· τὸ μὲν λευκοῖο γάλακτος,
κυανέω δ' ἕτερον χρώματι λαμπόμενον,
ἄλλο γε μὲν ξανθόν, τὸ δὲ ποικίλον. Ἐν δὲ ἐκάστω
στίφει ἔσαν ταῦροι πλήθεσι βριθόμενοι
συμμετρίας τοιῆσδε τετευχότες· ἀργότριχας μὲν
κυανέων ταύρων ἡμίσει ἡδὲ τρίτῳ
καὶ ξανθοῖς σύμπασιν ἴσους, ὦ ξεῖνε, νόησον,
αὐτὰρ κυανέους τῷ τετράτῳ τε μέρει
μικτοχρόων καὶ πέμπτῳ, ἔτι ξανθοῖσί τε πᾶσιν
τοὺς δ' ὑπολειπομένους ποικιλόχρωτας ἄθρει
ἀργεννῶν ταύρων ἕκτῳ μέρει ἑβδομάτῳ τε
καὶ ξανθοῖς αὐτοὺς πᾶσιν ἰσαζομένους.
Θηλείαισι δὲ βουσί τάδ' ἔπλετο· λευκότριχες μὲν
ἦσαν συμπάσης κυανέης ἀγέλης
τῷ τριτάτῳ τε μέρει καὶ τετράτῳ ἀτρεκέες ἴσαι·
αὐτὰρ κυανέαι τῷ τετράτῳ τε πάλιν
μικτοχρόων καὶ πέμπτῳ ὁμοῦ μέρει ἰσάζοντο
σὺν ταύροις· πάσης δ' εἰς νομὸν ἐρχομέναις
ξανθοτρίχων δ' ἀγέλης πέμπτῳ μέρει ἡδὲ καὶ ἕκτῳ
ποικίλαι ἰσάριθμον πλήθος ἔχον τετραχῇ.
Ξανθοὶ δ' ἡριθμεῦντο μέρους τρίτου ἡμίσει ἴσαι
ἀργεννῆς ἀγέλης ἑβδομάτῳ τε μέρει.
Ξεῖνε, σὺ δ' Ἡελίοιο βόες πόσαι ἀτρεκέες εἰπών,
χωρὶς μὲν ταύρων ζατρεφένων ἀριθμόν,
χωρὶς δ' αὖ θήλειαι ὅσαι κατὰ χροιάν ἕκασται,
οὐκ αἰδρίς κα λέγοι' οὐδ' ἀριθμῶν ἀδαῆς,
οὐ μὴν πῶ γε σοφοῖς ἐναρίθμιος. Ἄλλ' ἴθι φράζευ
καὶ τάδε πάντα βοῶν Ἡελίοιο πάθη.
Ἀργότριχες ταῦροι μὲν ἐπεὶ μιζαίατο πληθύν
κυανέοις, ἴσταντ' ἔμπεδον ἰσόμετροι
εἰς βάθος εἰς εὐρὸς τε, τὰ δ' αὖ περιμήκεα πάντη
πίμπλαντο πλίνθου Θρινακίης πεδία.
Ξανθοὶ δ' αὖτ' εἰς ἓν καὶ ποικίλοι ἀθροισθέντες
ἴσταντ' ἀμβολάδην ἐξ ἑνὸς ἀρχόμενοι
σχῆμα τελειοῦντες τὸ τρικράσπεδον οὔτε προσόντων
ἄλλοχρόων ταύρων οὔτ' ἐπιλειπομένων.
Ταῦτα συνεξευρών καὶ ἐνὶ πραπίδεσσιν ἀθροίσας
καὶ πληθέων ἀποδοὺς, ξεῖνε, τὰ πάντα μέτρα
ἔρχεο κυδιῶν νικηφόρος, ἴσθι τε πάντως
κεκριμένος ταύτῃ γ' ὀμπνιος ἐν σοφίῃ.

Arhimedov problem o govedu

Tujec, prisedi, preštej vse Sončevo lepo govedo.
(Bistrc nabrusi ostro, naloga bo, bogme, zavita.)
Pašnike sočne Trinakra, Sicilije polja preleti,
štiri boš črede našel, po pasmah jih ločil natanko:
Ta se kot mleko beli. Kot morja viharnega vali
temna je v oni živina. Rjavordeča je tretja,
z lisami zadnja pokrita. S pogledom jih vseh ne objameš,
množica bikov krepkih že šteje nesluteno moč.
Strašna je moč, a vendar pregledna. Poslušaj me, tujec:
Belih je bikov, poglej, prav toliko kolikor skupaj
temnih tretjina in pol z rjavimi biki nanese.
Črnih število dobiš, če lisastih bikov petini
brž četrtno dodaš in ruse v celoti navržeš.
Koliko, vedel bi rad, je lisastih bikov. Dodeni
bikom rjavim lepo sedmino in šesti del belih.
Pa se lotiva še krav po vrsti od črede do črede.
Belih število dobiš, če črne govedi tretjino
k delu četrtemu daš. Iz lisaste črede povzameš,
koliko črnih je krav: petini dodaj četrtno.
Lisaste krave preštela spet bova, tujec, brez muje:
Množico z isto močjo iz ruse sestavi živine,
vzemi od šestih en del, zedini ga z enim od sedmih.
Štetje rjavih samic na belo nasloniva čredo:
pol le tretjine dodaj sedmini.

Zdaj si ti na vrsti.

Koliko vsake govedi Sonce vardeva, povej mi,
bikov mogočnih in krav z bogatimi vimeni mleka.
Če boš pravilno preštel od glave do glave vse črede,
spretno s števili ravnaš – rad ti bom, tujec, priznal.
Ali med modrece, vedi, ne bom te z rojaki zapisal,
dokler pogojev še dveh ne vzameš pri štetju v zakup:
Bele in črne premešaj vse bike, tesno razpostavi,
kamor ti seže pogled v širino naj bo al' globino,
bik naj ob biku stoji. Na travnikih sicilijanskih
mukal in zemljo teptal tedaj bo kvadrat brez primere.
Bike marogaste v čredo postavi z rusimi skupaj,
enega najprej pa dva in dalje natanko v stopnicah,
v dir jih poženi. Po polju rohnal bo živi trikotnik.
Če še to zanko razmotaš, prevrtaš z ostrim razumom,
čredam orjaškim moči do repa natanko pretehtaš,
z zmago odidi odtod. Ponosnega spremljaj te slava,
da si visoko nad nas v modrosti se, tujec, povzpel.

Prevedel: France Križanič